

Halina Guzowska

Nr albumu studiów doktoranckich ChAT 322

Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie

Wydział Teologiczny

Problematyka teologiczna, eklezjalna i społeczna na łamach czasopisma „Mariawita” w latach 1959-2015

Streszczenie

W niniejszej rozprawie opisana została problematyka poruszana na łamach „Mariawity” – jedynego czasopisma wydawanego obecnie przez Kościół Starokatolicki Mariawitów – w wybranych 57 kolejnych rocznikach począwszy od jego wznowienia w 1959 roku do czasów współczesnych, tj. do 2015 roku. Wstępna analiza zawartości treściowej „Mariawity” umożliwiła przyjęcie jako głównej hipotezy, iż czasopismo to koncentruje się wokół trzech podstawowych obszarów tematycznych, jakimi są teologia, Kościół i społeczeństwo, przy czym ich udział i zakres zmieniał się w poszczególnych okresach w zależności od czynników zewnętrznych i wewnętrznych. Czynniki zewnętrzne, mające wpływ na tematykę poruszaną w „Mariawicie”, to m.in. sytuacja polityczna, gospodarcza i społeczna oraz kondycja Kościołów mniejszościowych w Polsce i wydarzenia w Kościele rzymskokatolickim. Czynniki wewnętrzne uwarunkowane są natomiast bieżącymi wydarzeniami Kościele mariawickim, np. zmianami na stanowisku biskupa naczelnego i redaktora naczelnego czasopisma.

Historia „Mariawity” sięga 1907 roku. Pierwszy numer „Maryawity” noszącego podtytuł „Czciciel Przenajświętszego Sakramentu” ukazał się na początku stycznia tegoż roku, wydrukowano go w zorganizowanej kilka miesięcy wcześniej drukarni mariawickiej w Łodzi. Pierwszym redaktorem i wydawcą czasopisma był ks. Jan M. Michał Kowalski, wyświęcony na biskupa w październiku 1909 roku w Holandii.

Mariawityzm jest rdzennie polskim wyznaniem, którego początki datują się na pierwszą połowę lat dziewięćdziesiątych XIX wieku. Drugiego sierpnia 1893 roku rzymskokatolicka zakonnica Feliksa Magdalena Kozłowska, nosząca imiona zakonne Maria Franciszka, otrzymała pierwsze objawienie Dzieła Wielkiego Miłosierdzia. Miało to miejsce w kościele seminaryjnym pw. św. Jana Chrzciciela w Płocku. Celem mariawityzmu jest odrodzenie chrześcijaństwa przez cześć Przenajświętszego Sakramentu i Nieustającą Pomoc Matki Najświętszej. W tym samym 1893 roku w Kościele rzymskokatolickim powstało Zgromadzenie Kapelanów Mariawitów, do którego

zaczęli przystępować księża rzymskokatoliccy z diecezji płockiej, lubelskiej i warszawskiej. Dziesięć lat później podjęto starania o zatwierdzenie tegoż zgromadzenia przez papieża. W tym samym czasie w łonie Kościoła rzymskokatolickiego powstał Związek Mariawitów Nieustającej Adoracji Ubłagania. Starania o legalizację w Rzymie nie przyniosły oczekiwanej rezultatu, 4 września 1904 roku wydano dekret rzymskiej Kongregacji Świętego Oficjum o rozwiązaniu Zgromadzenia Kapłanów Mariawitów. Encyklika Piusa X *Tribus circiter*, z 5 kwietnia 1906 roku, zatwierdziła powtórnie dekret i zagroziła kapłanom surową karą za niepodporządkowanie się tej decyzji. W tym samym roku Marię Franciszkę i ministra generalnego Związku Mariawitów Nieustającej Adoracji Ubłagania ks. Jana M. Michała Kowalskiego obłożono imienną ekskomuniką. Z końcem grudnia 1906 roku mariawici zerwali z Kościółem rzymskokatolickim. Zaczęli budować własne kościoły i domy parafialne przeznaczone na działalność oświatową i społeczną. Środki na jej prowadzenie pochodziły z dochodów wypracowanych we własnych warsztatach i pracowniach a także uzyskiwanych z wydawania czasopisma kościelnego „Maryawita”.

Ukazujący się w latach 1907-1913 „Maryawita” był czasopismem o profilu teologicznym zawierającym stałe rubryki, wśród nich poświęcone szczegółowemu omówieniu Pisma Świętego, Dzieła Wielkiego Miłosierdzia i historii mariawityzmu. Ukazywał się jako tygodnik, miesięcznik i kwartalnik. W okresie Rosji carskiej wydawano jeszcze inne czasopisma mariawickie o profilu społeczno-politycznym: „Wiadomości” (będące dodatkiem do „Maryawity”) i „Wiadomości Maryawickie” oraz „Kalendarz Maryawicki” zawierający przede wszystkim kronikę konfesji. „Wiadomości Mariawickie” były jedynym dziennikiem wydawanym przez Kościół mariawicki. Pierwsza wojna światowa przerwała działalność wydawniczą, kolejne czasopisma zaczęły ukazywać się dopiero w latach dwudziestych. Drukowano je w przeniesionej z Łodzi do Płocka drukarni mariawickiej. W okresie międzywojennym ukazywało się kilkanaście czasopism mariawickich wydawanych głównie przez Staro-Katolicki Kościół Mariawitów (denominacji płockiej) i powstały po rozłamie, który dokonał się w 1935 roku, Kościół Katolicki Mariawitów (denominacji felicjanowskiej). Nie powrócono wówczas jednak do pierwotnie wydawanego tytułu pisma kościelnego. W dwudziestoleciu międzywojennym, oprócz kościelnych, wydawano także mariawickie czasopisma środowiskowe.

Wznowiony „Mariawita” ukazał się dopiero po 46 latach, wówczas jako periodyk Staro-Katolickiego Kościoła Mariawitów noszącego obecnie nazwę Kościoła Starokatolickiego Mariawitów. Od tego czasu wydawany jest regularnie, początkowo

jako dwumiesięcznik, a następnie od 1965 roku jako miesięcznik, w latach siedemdziesiątych zaczęły się pojawiać numery łączone, od połowy lat osiemdziesiątych czasopismo wydawane jest wyłącznie w zeszytach z numerami łączonymi, najczęściej w cyklu kwartalnym. Zawiera obszerny wykład mariawickiej teologii, opis dziejów wyznania, duchowości, liturgii, informacje o duchowieństwie i zgromadzeniach zakonnych, kronikę wydarzeń z życia Kościoła mariawickiego, informacje o innych Kościołach chrześcijańskich i ruchu ekumenicznym a także o społeczeństwie: państwie, jego historii, problemach społecznych, oświacie i wychowaniu, zdrowiu, kulturze.

Niniejsza praca zawiera szczegółową analizę ilościową i jakościową zawartości treściowej 57 roczników wznowionego „Mariawity”. Obszerne omówienie poruszanej w czasopiśmie tematyki poprzedzone zostało szczegółowym przegladem prasy kościelnej i środowiskowej wydawanej zarówno przez Kościół Starokatolicki Mariawitów, jak i Kościół Katolicki Mariawitów. Przegląd ten obejmuje kilkadziesiąt tytułów prasowych ukazujących się w różnych okresach i z rozmaitą częstotliwością, przeznaczonych dla dorosłych, młodzieży i dzieci. Przegląd prasy mariawickiej stanowi wynik badań prowadzonych w archiwach krajowych: kościelnych (mariawickich i rzymskokatolickich), prywatnych oraz w bibliotekach naukowych.

Analizę ilościową i jakościową „Mariawity” poprzedziło sporządzenie selekcyjnej bibliografii zawartości czasopisma, na którą złożyło się 3106 opisów, w większości zawierających adnotację. Bibliografia ta stanowiła warsztat badawczy umożliwiający systematyzację i szczegółowe omówienie problematyki. Udostępniona w wersji cyfrowej, m. in. w redakcji czasopisma „Mariawita”, Archiwum Kościoła Starokatolickiego Mariawitów i Bibliotece Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej umożliwi korzystanie z niej użytkownikom zainteresowanym poszukiwaniem tekstów w „Mariawicie” na interesujące tematy.

W opracowaniu tematu niniejszej rozprawy, obok narzędzia badawczego, jakim jest bibliografia zawartości czasopisma „Mariawita”, wykorzystano materiały źródłowe dostępne w archiwach i bibliotekach kościelnych oraz prywatnych, m.in. Archiwum Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Płocku i Bibliotece Wyższego Seminarium Diecezji Kieleckiej w Kielcach oraz instytucjach państwowych m.in. w Archiwum Akt Nowych i Instytucie Pamięci Narodowej.

Praca niniejsza liczy siedem rozdziałów. Poprzedza ją wstęp, który zawiera krótki zarys historii mariawityzmu, przegląd czasopism mniejszości wyznaniowych w Polsce oraz opis stanu badań nad prasą mariawicką. Wstęp kończy prezentacja koncepcji rozprawy.

W rozdziale pierwszym przedstawiono szczegółowo założenia metodologiczne bibliografii zawartości „Mariawity”: proces doboru haseł będących nazwami ponad 30 działów i poddziałów bibliografii w obrębie trzech wymienionych wcześniej obszarów tematycznych: czyli teologii, Kościoła i społeczeństwa. Omówiono również cechy, którymi charakteryzuje się bibliografia, i kryteria, jakimi kierowano się przy jej opracowywaniu. Sporządzenie tej bibliografii, a potem także opis wybranych tekstów nastręczał od początku wiele trudności, bowiem większość z nich zawiera wiele wątków. Wielowatkowość jest charakterystyczną cechą przede wszystkim rozważań teologicznych, rzadziej tekstów odnoszących się do Kościoła.

Rozdział drugi zawiera przegląd prasy mariawickiej. Jako podstawę jej systematyzacji przyjęto obowiązującą obecnie Ustawę z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe (Dz. U. 1984, nr 5 poz. 24 z późn. zm.), która zawiera definicje działalności dziennikarskiej i wydawniczej. Przegląd obejmuje czasopisma mariawickie wydawane na przestrzeni blisko 110 lat począwszy od najstarszego tytułu „Maryawita. Czciciel Przenajświętszego Sakramentu” i pozostałych czasopism ukazujących się w czasach zaborów. W rozdziale tym omówiono ponadto czasopisma kościelne i środowiskowe wydawane w okresie międzywojennym i powojennym w kręgu oddziaływań płockiego ośrodka mariawityzmu oraz przez Kościół Katolicki Mariawitów z siedzibą w Felicjanowie. Działalność wydawnicza Kościoła denominacji felicjanowskiej w zakresie czasopiśmiennictwa obejmuje lata 1935-1998 i została omówiona za cały ten okres.

Rozdział trzeci, obok krótkiego omówienia okoliczności poprzedzających wznowienie czasopisma, zawiera szczegółową analizę tematyki poruszanej na łamach „Mariawity” w ujęciu ilościowym. Przedstawiony w rozprawie okres 57 lat jego ukazywania się podzielono w tym rozdziale na trzy okresy, dwa pierwsze z nich obejmujące lata 1959-1976 i 1977-1989 dotyczą Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, trzeci odnosi się do lat 1990-2015 – Rzeczypospolitej Polskiej. Rozdział ten zawiera m.in. szczegółowe zestawienie procentowe dotyczące poszczególnych obszarów tematycznych oraz informacje o liczbie numerów pojedynczych i łączonych czasopisma wydanych w poszczególnych okresach. Przedstawione w tym rozdziale dane wskazują na wyraźną przewagę pod względem liczby tekstów poświęconych Kościołowi, przy czym tendencja ta w ostatnich latach jest coraz bardziej dominująca.

Następne trzy rozdziały pracy poświęcono charakterystyce jakościowej powojennego „Mariawity”, dotyczą one kolejno obszarów tematycznych obecnych w czasopiśmie, tj. teologii, Kościoła i społeczeństwa. Podstawą tej charakterystyki stały

się wybrane teksty prezentowane, dla lepszego odzwierciedlenia problematyki, w kolejności chronologicznej.

Rozdział czwarty zawiera omówienie wybranych rozważań teologicznych spośród ponad 570, które ukazały się w „Mariawicie”. Jako pierwsze omówione zostały w tym rozdziale podstawowe dla mariawityzmu teksty eucharystologiczne i mariologiczne, w kolejności odnoszące się do trzech Osób Boskich. W dalszej części rozdziału przywołano teksty hagiograficzne, w tym poświęcone uznawanej przez mariawitów za świętą Marią Franciszce Kozłowskiej. Omówiono także rozważania poświęcone Biblii. Autorami przeważającej większości rozważań prezentowanych w tym rozdziale byli biskupi i kapłani, reprezentanci kilku powojennych pokoleń mariawickich duchownych, za sprawą zaś przedruków – także z początków istnienia konfesji.

Rozdział piąty dotyczy tematyki kościelnej, która dominowała w „Mariawicie” przez wszystkie omawiane lata, stanowiąc blisko dwie trzecie ogólnej liczby tekstów (ponad 1950). Przy prezentacji tej tematyki przyjęto podział na Kościół mariawicki, ekumenizm oraz inne religie i związki wyznaniowe. Na omawianie tematyki związanej z Kościółem mariawickim złożyła się jego historia od początków istnienia wyznania oraz kronika działalności od momentu wznowienia wydawania „Mariawity”, tj. od 1959 roku a także kwestie prawne regulujące funkcjonowanie Kościoła. W dalszej części tego rozdziału przedstawiono wybrane teksty dotyczące duchowości, liturgiki, duszpasterstwa oraz duchowieństwa i zgromadzeń zakonnych. Końcową część rozdziału stanowi przegląd tekstu polemicznych i krytycznych poświęconych publikacjom książkowym, pracom naukowym oraz artykułom prasowym dotyczącym mariawityzmu.

Istotny element każdego niemal wydania „Mariawity” stanowiły od początku teksty poświęcone ekumenizmowi widzianemu z perspektywy nie tylko Kościoła mariawickiego, ale również innych Kościołów chrześcijańskich. Tej tematyce poświęcona jest druga część rozdziału. Zamyka go krótki przegląd artykułów traktujących o innych religiach i związkach wyznaniowych, które pojawiały się w czasopiśmie bardzo rzadko jedynie w dwóch pierwszych okresach, tj. do 1989 roku.

Rozważania teologiczne i teksty poświęcone Kościołowi, omówione w rozdziale czwartym i piątym odnoszono do księgi wyznaniowej mariawityzmu, czyli *Dzieła Wielkiego Miłosierdzia*, a także do historycznych i współczesnych mariawickich katechizmów, zasad wiary i ustroju Kościoła.

Rozdział szósty stanowi podsumowanie problematyki poświęconej społeczeństwu, która pojawiła się w tym czasopiśmie po raz dopiero po jego wznowieniu i pozostaje obecna do czasów współczesnych, choć jej udział, podobnie jak problematyki

teologicznej, był zdecydowanie mniej liczny. Prezentację artykułów rozpoczęto do tych, które dotyczą historii Polski. W następnej kolejności omówiono teksty odnoszące się do polskiej polityki i gospodarki, problemów społecznych, nauki, oświaty i wychowania oraz kultury i prasy.

Rozdział siódmy poświęcono twórcom, współtwórcom i autorom „Mariawity”, duchownym i świeckim. Wstępem do tego rozdziału jest omówienie nieujętej w ramy formalne struktury redakcji i składu kolegiów redakcyjnych. Znalazło się w nim ponadto kilkadesiąt biogramów osób pełniących funkcję redaktora naczelnego, najdłużej współpracujących z redakcją oraz tych, którzy napisali najwięcej tekstów. Zawarto również w tym rozdziale również krótkie omówienie dotyczące nielicznych ingerencji cenzury w treść niektórych artykułów.

W zakończeniu, obok krótkiego podsumowania, wskazano możliwe kierunki dalszych badań nad prasą mariawicką, dotyczących zarówno pojedynczych tytułów, jak i możliwych analiz porównawczych obejmujących dwa lub więcej tytułów. Wskazano w tym zakończeniu także działania, które redakcja mogłaby podjąć w najbliższych latach, by zachować obecny charakter czasopisma.

Bibliografia źródłowa, obejmująca kilkaset pozycji, zawiera wykaz wykorzystanych źródeł, wśród nich poza tekstami z „Mariawity”, również artykułów z innych czasopism, publikacji zwartych krajowych i zagranicznych, archiwaliów, materiałów niepublikowanych, w tym m.in. prac magisterskich.

Bibliografia zawartości czasopisma „Mariawita” za lata 1959-2017 w wersji elektronicznej została dołączona do niniejszej pracy na płycie CD.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Huzowska".

Halina Guzowska
PhD Studies registration Number 322
Christian Theological Academy in Warsaw
Theology Department

Theological, ecclesial and social issues in the "Mariawita" magazine, in 1959-2015

Summary

This dissertation describes the issues raised in the "Mariawita" - the only periodical currently published by the Mariavite Old Catholic Church - in 57 consecutive yearbooks from its resumption in 1959 throughout recent decades i.e. until 2015. A preliminary analysis of the content of "Mariawita" made it possible to accept as the main hypothesis that the periodical focuses on three basic thematic areas, which are theology, the Church and society, while their participation and their scope changed in particular periods depending on external and internal factors. External factors influencing the subject matter discussed in "Mariawita" include political, economic and social situations as well as the condition of minority churches in Poland and events in the Roman Catholic Church. On the other hand, the internal factors are defined by current events in the Mariavite Church, e.g. changes in the position of the chief bishop and the editor-in-chief of the magazine.

The history of "Maryawita" dates back to 1907. The first issue of "Maryawita" bearing the subtitle "Worshiper of the Holiest Sacrament" was published at the beginning of January of that year, printed in a Mariavite printing house organized in Łódź a few months earlier. The first editor and publisher of the periodical was Fr. Jan M. Michał Kowalski, ordained a bishop in October 1909 in the Netherlands.

Mariavitism is a native Polish confession whose origins date back to the first half of the nineties of the nineteenth century. On August 2, 1893, the Roman Catholic nun Feliksa Magdalena Kozłowska, bearing the religious names of Maria Franciszka, received the first revelation of the Work of Great Mercy. This took place in the seminary church of St. John the Baptist in Płock. The goal of Mariavitism is the revival of Christianity through the worship of the Holiest Sacrament and the Perpetual Help of the Holiest Mother. In the same 1893, the Congregation of Mariavite Priests was established in the Roman Catholic Church which Roman Catholic priests from the Płock, Lublin and Warsaw dioceses began to join. Ten years later, efforts were made to approve the

congregation by the Pope. At the same time, the Union of Mariavites of Perpetual Adoration of Supplication was created in the bosom of the Roman Catholic Church.

In Rome efforts for legalization did not bring the expected result, just the opposite, on September 4, 1904, what was passed was a decree of the Roman Congregation of Saint Office on the dissolution of the Congregation of Mariavite Priests. The encyclical by Pius X *Tribus circiter*, of April 5, 1906, re-approved the decree and threatened the priests with a severe penalty for not complying with this decision. The same year, Maria Franciszka and Fr. Jan M. Michał Kowalski, the Minister General of the Union of Mariavites of Perpetual Adoration of Supplication were subject to personal excommunication. At the end of December 1906, Mariavites broke with the Roman Catholic Church. They began to build their own churches and parish houses for educational and social activities. Funds for them came from the income generated in its their own craft workshops, as well as from the publication of the church periodical "Mariawita".

"Maryawita" published in 1907-1913 was a theological periodical containing permanent sections, among them devoted to a detailed discussion of the Holy Scriptures, the Work of Great Mercy and the history of Mariavitism. It appeared as a weekly, monthly and quarterly. In the times of tsarist Russia, other Mariavite periodicals with a socio-political profile were published: "Wiadomości" (in addition to "Maryawita") and "Wiadomości Maryawickie" and "Kalendarz Maryawicki" containing primarily a chronicle of the confession. "Wiadomości Maryawickie" was the only daily published by the Mariavite Church. World War I interrupted publishing activities, and subsequent magazines began to appear only in the 1920s. They were printed in the Mariavite printing house moved from Łódź to Płock. In the interwar period, a dozen or so Mariavite magazines were published, mainly by the Old Catholic Mariavite Church (Płock denomination) and were created after the split that took place in 1935, by the Catholic Mariavite Church (Felicjanów denomination). However, the original title of the church periodical was not recovered at that time. In the interwar period, apart from church magazines, Mariavite community periodicals were also published.

The resumed "Mariawita" appeared only after 46 years, then as a periodical of the Old Catholic Mariavite Church currently bearing the name of the Mariavite Old Catholic Church. Since then, it has been published regularly, initially as a bimonthly, and then since 1965 as a monthly, in the seventies, combined issues began to appear, since the mid-eighties, the journal has been published only in notebooks with combined issues usually in a quarterly cycle. The periodical contains an extensive lecture on Mariavite theology, a description of the history of religion, spirituality, liturgy, clergy and religious

congregations, a chronicle of events from the life of the Mariavite Church, information about other Christian Churches and the ecumenical movement as well as about society: the state, its history, social problems, education and upbringing, health, culture.

This dissertation contains a detailed quantitative and qualitative analysis of the content of the resumed "Mariawita" throughout 57 years. An extensive presentation of the issues raised in the periodical was preceded by a detailed review of the church and community press published by both the Old Catholic Mariavite Church/Mariavite Old Catholic Church and the Catholic Mariavite Church. This review includes several dozen press titles published at various times and with varying frequency, intended for adults, adolescents and children. The review of the Mariavite press is the result of research conducted in the national archives: church (Mariavite and Roman Catholic), private and in scientific libraries.

The quantitative and qualitative analysis of "Mariawita" was preceded by the preparation of a selective bibliography of the periodical contents, which was made up of 3106 descriptions, mostly containing annotations. This bibliography was a research instrument enabling systematization and detailed discussion of issues. Available in the digital version, incl. in the editorial office of the "Mariawita" magazine, Archives of the Old Catholic Mariavite Church and the Library of the Christian Theological Academy, will allow to use the bibliography by those interested in searching texts in "Mariawita", on interesting topics.

In developing the subject of this dissertation, in addition to the research tool which is the bibliography of the content of the "Mariawita", source materials available in church and private archives and libraries were used, including the Archives of the Mariavite Old Catholic Church in Płock and the Library of the Seminary of the Kielce Diocese in Kielce as well as state institutions, including the Archives of New Files and the Institute of National Remembrance.

This work has seven chapters. It is preceded by an introduction, which gives a brief outline of the history of Mariavitism, a review of religious minority periodicals in Poland, and a description of the state of research into the Mariavite press.

The introduction ends with a presentation of the concept of this dissertation.

The first chapter presents in a detailed way the methodological assumptions of the "Mariawita" bibliography: the process of selecting entries that are headings of more than 30 sections and subsections of the bibliography within the three thematic areas mentioned above: theology, the Church and society. The features that characterize the bibliography and the criteria used to compile it were also discussed. The compilation of this

bibliography, and then also a description of selected texts posed many difficulties from the beginning, as most of them contain many threads. Multithreading is a the main characteristic feature of theological considerations, more rarely, texts related to the Church.

The second chapter provides an overview of the Mariavite press. The current Act of 26 January 1984, Press Law (Journal of Laws of 1984, No. 5 item 24, later amended) was adopted as the basis for its systematization, which contains definitions of journalistic and publishing activities. The review includes Mariavite periodicals published over nearly 110 years, beginning with the oldest title "Mariawita. Worshiper of the Holiest Sacrament" and other periodicals published in the times of the partitions. This chapter also discusses church and community journals published in the inter-war and post-war period in the circle of the Płock Mariavitism center and by the Catholic Mariavite Church based in Felicjanów. The publishing activity of the Church of the Felicjanów denomination in the field of press covers the years 1935-1998 and was discussed for the entire period.

Chapter Three, in addition to a brief discussion of the circumstances preceding the reissue of the periodical, contains a detailed analysis of the topics covered in the "Mariawita" in quantitative terms. The period of 57 years of its publication presented in the dissertation was divided into three periods in this chapter, the first two of them covering the years 1959-1976 and 1977-1989 refer to the People's Republic of Poland, the third refers to the years 1990-2015 – the Republic of Poland. This chapter includes among others detailed percentage specification regarding particular thematic areas and information on the number of individual and combined issues of periodicals published in individual periods. The data presented in this chapter show a clear predominance of the number of texts devoted to the Church, and this trend has increasingly continued in recent years.

The next three chapters of the dissertation are devoted to the qualitative characteristics of the post-war "Mariawita"; they concern successively the thematic areas present in the journal, i.e. theology, the Church and society. The basis of these characteristics the texts selected and presented, to reflect the issues better, in the chronological order.

The fourth chapter contains a discussion of selected theological considerations out of over 570 ones , which appeared in the "Mariawita". In the first place the Eucharist and Mariological texts, which are fundamental to Mariavitism, were discussed in this chapter, followed by the topic of three Divine Persons. Later in the chapter, hagiographic texts

were referred to, including those devoted to Maria Franciszka Kozłowska, considered by the Mariavites to be a saint. Bible considerations are also discussed. The authors of the overwhelming majority of the considerations presented in this chapter were bishops and priests, representatives of several post-war generations of Mariavite clergy, and thanks to reprints - also from the beginning of the confession.

The fifth chapter deals with the church themes, which dominated in the "Mariawita" throughout all the years discussed, constituting nearly two-thirds of the total number of texts. When presenting this subject, the division into the topics of the Mariavite Church, ecumenism and other religions and confession associations was adopted. The discussion of the topics related to the Mariavite Church was made up of its history from the beginning of the existence of the confession and the chronicle of activities since the resumption of publishing the "Mariawita", ie from 1959, as well as legal issues regulating the functioning of the Church. The rest of this chapter presents selected texts on spirituality, liturgy, pastoral work as well as clergy and religious congregations. The final part of the chapter is a review of polemical and critical texts devoted to book publications, scientific papers and press articles on Mariavitism.

From the beginning, texts devoted to ecumenism seen from the perspective of not only the Mariavite Church but also of other Christian Churches constituted the essential element of almost every edition of the "Mariawita". This very topic makes up the second part of the chapter. It concludes with a brief review of articles about other religions and religious associations that were published in the periodical very rarely only in the first two periods, i.e. until 1989.

Theological considerations and texts on the Church, discussed in chapters four and five, were related to the denominational book of Mariavitism, or the Work of Great Mercy, as well as to historical and contemporary Mariavite catechisms, the principles of faith and the Church constitution.

Chapter six summarizes the issues devoted to society, which appeared in this periodical only after its resumption and remain present until recent times, although their share, as well as the theological issues, were definitely less numerous (over 580 texts). Presentation of articles began with those related to the history of the country. Next, texts related to Polish politics and economy, social problems, science, education and upbringing as well as culture and press were discussed.

The seventh chapter was devoted to the creators, contributors and authors of the "Mariawita", clergy and laity. An introduction to this chapter is a discussion of the formal structure of the editorial board and the composition of editorial teams. In addition, there

were several dozen biographies of people acting as the editor-in-chief, those who collaborated with the editors for the longest time, and those who wrote most of the texts. This chapter also includes a brief discussion of the few censorship interventions in the content of some articles.

In conclusion, next to a short summary, possible directions of further research into the Mariavite press were pointed out, concerning both individual titles and possible comparative analyses covering two or more titles. In this conclusion it is also indicated what actions the editors could take in the coming years to preserve the current nature of the magazine.

The attachment bibliography, covering several hundred items contains a list of sources used, among them, in addition to texts from the "Mariawita", also articles from other periodicals, compact domestic and foreign publications, archives, unpublished materials, including MA's theses.

The bibliography of the contents of the journal "Mariawita" for the years 1959-2017 in electronic version was attached to this work on a CD.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "M. Grzegorz".